

O narodnosti.*)

Glasoviti general Türr je ravnokar na svetlo dal knjižico, ktera pretresa veliko pomembo narodnosti. Čujmo, kaj on piše o njej:

„Kdor hoče vprašati zgodovino in iskati pravih vzrokov vseh preprirov, ki so bili med národi, ta bode moral spoznati, da se vzrok dosedanjih vojsk ne smé toliko pripisovati svojeglavnosti vladarjev ali národov, kolikor onim kratkovidnim politikom, kateri se ravnajo po napačnih diplomatičnih načelih in si prilastujejo pravico, svet vladati po svoji modrosti. To napačno načelo jim je kakor sveto pismo, kteremu se brez greha ne sme premeniti ne ena črka. To so prav tisti možjé, ki nimajo čuta za pravico, ki so načelo dobička (egoizma) spravili v okvir znanstvene sisteme in ki svetu trobijo, da v politiki osební dobiček stoji nad nravo. V ta namen so iznašli lastne izreke, kakoršni so na pr.: tukaj gré za opravičeno prevlado; tam za ohranitev evropskega ravnotežja ali za postavno pravico države kot države itd. itd.

Ali imajo vse države, sedaj obstoječe, pravico svojega obstanka? Čudno, pomembe polno vprašanje, kterega pa ne smemo prezirati; vprašanje, o kterem moramo govoriti, ako nočemo naravnost prekucniti vseh do sedaj veljavnih nauk (teorij) národnega prava. Kaj je prava podlaga vsaki državi? Narod. Kdor pritrđi temu izreku, ta mora priznati, da noben narod, če si ga tudi podjarmi njegov močnejši sosed, s tem ne more zgubiti pravice do svojega obstanka. Ta pravica mora iti v zgubo ali ostariti le tedaj, kedar se različna plemena prerodijo tako, da se prelijó v en narod. Dokler pa narod živi, dokler čut národnosti narodu ne umrje v srcu, dotlé ima tudi pravico do svojega obstanka in to v najširjem obsegu. Kaj premore krivica proti tej pravici? Sila, ki je izpodkopala samostojnost kakovega národa, nikdar ne more biti tako stara, kakor pravica podjarmljenega národa.

Človeške združbe se snujejo vsled natorne postave po nekakih vzajemnih vzorih in načelih; prav tako se tudi države zbirajo po isti naravni postavi, kedar se sestavljajo iz različnih narodnosti. Kakor se vsaka združba sama vlada po svojem, tako mora tudi vsakemu národu mogoče biti, vladati samega sebe. Niti po načelu lastnega dobička niti iz kterega koli obzira si noben narod ne sme vtelesiti družega naroda, kakor si noben posestnik ne smé prisvojiti njive svojega soseda zarad tega, ker mu kaže korist.

Národnost je državam prvotna podlaga. Če tudi država pogine kot država, národ vendar ostane, in prav s tem obstankom obdrží večno pravico, zopet pridobiti si svojo politično samostalnost.

Načelo národnosti je edino, ki vodi do jasnih, določnih in neovrgljivih sklepov. Zapeljivim sklepom diplomatične prekanjenosti nikdo več ne verjame, zato je že treba sirove sile. Najboljša in najtrdnjša meja je tista, ktero pravica odkazuje, ker si jo brani vsak narod. Privrženci in fanatiki stare politike radi pritrjujejo, da je gnjusobno hudodelstvo, komu kratiti njegovo pravično posestvo, ali mu ga celó vzeti; toda kar

*) „Laib. Zeit.“, ki se je v soboto tako zeló spozabila zoper svoj princip, da je narodnjakom celó iz „Volksfreunda“ citirala narodni ideji sovražni sestavek, priporočamo ta izpisek iz Türrrove brošure. Mi smo dobri prijatli „Volksfreund-u“, dokler se v sladkem svojem germanskem čutji: „beati possidentes“, ne podaja na narodno polje. Al da si „Laib. Ztg.“, kateri so „klerikalci“ hud trn v peti, pomoči išče v njihovih časnikih, to pač kaže, da sama čuti, da velikanska ideja, ki dandanes giblje svet, narodna je ideja. — Zakaj „Laib.“ neki ne citira „Volksfreundovih“ člankov zoper civilni zakon itd., ker jej je tako visoka avtoriteta?

nič jih ne straši to hudodelstvo, da jarmijo narode. Ali mar narod ni skupina posamesnih oseb? In ali imamo dvoje nravo: eno za slabe, eno za močne? — Načelo narodnosti je bramba vsem velikim in malim, in najgotoviše poroštvo za ohranjenje mirú. Po njem bi se zlasti Avstrija okrepčala in zopet zadobila svojo prejšnjo moč. Zato mora določno in za vselej slovo dati politiki Meternihovi in njegovih učencev; odpovedati se mora pogubljeni centralizaciji, ker se je še vselej pokazalo, da je bila le domišljija. Naj naši državniki ne zapirajo oči dogodbam, naj iz preteklih nesrečnih skušenj posamejajo nauk, da dosedanji trud, avstrijske narode ponemčiti, ni okrepčal habsburškega prestola, ampak da ga je oslabil in pripeljal do zgube pri Sadovi.

V vsaki človeški družbi ima vsaka posamesna oseba pravico do družbinega življenja; prav tako mora vsaka država, sestavljena iz različnih narodov, vsakemu narodu priznati in varovati pravico, ne le da se svobodno notranje politično razvija in ohrani, ampak da si tudi ustvari zavode, ki so primerni narodnim posebnostim. Čem vestnejše se država ogiblje vsake sile v notranje narodno življenje, čem bolj podpira narodni čut svojih narodov, čem pravičnejša jim je, tem bolj bode narode vleklo do vzajemnega središča, in to ne le nagnjenje, ampak tudi dobiček, tem prostovoljnije in določnejše se bodo zedinili z vlado na občni blagor vseh. Z železnimi verigami despotizma in sile se različni narodi nikdar ne zvežejo v ubrano celoto. Despotizmu je vrh tega za vselej odkljenkalo. Vladarjeva, zaupanje budeča, in odkritosrčna liberalnost v pravem pomenu bode poglavitna vez, ki more različne narode avstrijske države zediniti med seboj; to je pa tudi edina trdna in stanovitna vez.

Ako vlada tako ravná, ne bode jej treba strašiti se, ako tú ali tam kaj zaropoče. Zmernosti in pametni politiki nasproti bode vsak upor brez moči; več ne bode treba plat zvoná biti, če se kje na političnem obnebjí prikaže kakov črn oblak. Vlada naj si resno prizadeva, v duhu pravega liberalizma, pravice in zmernosti rešiti vprašanje o narodnosti, potem bode smela brez skrbi gledati v prihodnost, naj pridejo kakoršni koli viharji.“

Slovstvene stvari.

Nauk o telovadbi.

Prvi del te knjige, kterega je še izdal bil med tem razpuščení „Južni Sokol“, začel se je prodajati. Prevezelo je te knjige, ktere je skoraj poldrugo leto pokrival uradnijski prah, z drugo zapuščino „Južnega Sokola“ vred novo društvo Sokolovo, in misli nadaljevati delo, brž ko se bode kaj dosti razprodalo omenjenega prvega zvezka. Ta obsega (na 1^{3/4} pôle velike osmerke): „Proste vaje (Freiübungen) z nekterimi rednimi vajami (Ordnungsübungen)“. Po kratkem vvodu so najprej razložene „posebne vaje“ (z glavo, s trupom, z rokama, z nogama), in potem so popisane „nektere izmed prostih vaj“ v sledeči vrsti: A) vaje z rokama; B) z nogama; C) v napadu; Č) s trupom; D) v oprteji leži; E) z medsebnó (vzajemno) podporo ali vaje, pri kterih se združijo po več telovadcev, po dva ali trije; sem spada tudi borba (Ringen); F) vaje v hoji; H) v tekanji; I) v poskoku (Hüpfen); J) v skakanji. Sestavil je bil gradivo najprej izurjeni prvosokol g. Viktor Koloreto, in sicer nemški, ker telovadske terminologije v slovenskem ni bilo; poslovenil je nemški spis g. Franjo Levstik, kterega sta v tem podpirala gg. Luka Svetec in prof. Vavrú. Koliko težave je prizadevala ta prestava, tega se bode preveril vsak, kdor

to knjigo pazljivo prečita, razvidno pa je najbolj iz tega, da je trebalo vseletnega čiščenja in premišljevanja, predno je bil rokopis za tisek prirejen. Pa kakor je bila težavna in ostra naloga, vendar je izvrstno rešena in v resnici se sme ponašati s tem delom slovenska literatura. Gotovo pa bode tudi dobrodošlo vsem prijateljem telovadja in najbolj ustrezalo učiteljem ljudskih šol. Za praktično rabo priporoča se knjižica še posebno zaradi tega, ker ima pridjanih 50 prav ličnih podob v kamnotisku, s katerimi so nekatere vaje zaradi boljšega in lažjega razumljenja razjasnjene. Vnanja oblika je prav lepa in okusna, cena pa po vsem tem gotovo prav nizka. En iztis velja 40 kr. Dobiva se knjiga v Ljubljani pri g. Ed. Hohnu, bukvarju na starem trgu in pri čitalničnem strežaji Tomažiču. Kdor si hoče naročiti kaj več iztisov skupaj, obrne se tudi lahko naravnost na odbor sokolov. Želeti je, da bi se ta knjiga razširila kar največ mogoče med ljudstvom in posebno med ukažejno mladino. Rojaci! sezite po njej!

Odbor Sokolov prosi, da bi vsa slavna vredništva slovenskih časopisov posnela to naznanilo in gorko priporočala „nauk o telovadbi.“

Národne stvari.

Tabor v Šempasu

dne 18. oktobra.

Tabore, narodne tabore napravite po celi Sloveniji in glasno povejte svetu, ki še zdaj noče verovati, da je vam zares in živo mar za narodnost našo in za narodne pravice. Izrecite pod milim nebom, da hočete ostaniti Slovenci, in da hočete narodno napredovati v vsem, kar je dobro in lepo! To nam priporočajo dan za dnevom naši časopisi in rodoljubi.

Ker so naši bratje, štajarski Slovenci, že dva tabora imeli, in se jih je v Ljutomeru 7000 in v Žavcu 15.000 zbralo, sklenili so nekateri Slovenci goriške grofije, sklicati tudi Vas v slovenski tabor na Goriškem. V ta namen je 7. septembra t. l. lepa množica županov in podžupanov izvolila v Gorici odbor 25 domoljubov, da napravijo tabor v Šempasu pri Špacapanu. — 14. septembra pa je ta odbor odločil, da ima tabor biti 18. oktobra t. l. ter začeti se ob 2. popoldan, in ta odbor Vam predlaga v pretresovanje z ozirom na sklepe poprejšnje seje 7. septembra te točke:

Tabor zahteva: 1. Naj se zedinijo vsi Slovenci v eno kronovino z enim samim deželnim zborom. 2. a) V vseh šolah na Slovenskem naj se podučuje v slovenskem jeziku, in to naj se precej začne ali saj v enem letu; b) v Ljubljani naj se ustanovi visoka pravna šola. 3. Naj se uraduje na Slovenskem po vseh uradnih slovenski in to brez odloga. 4. V ta namen naj se podelé javne službe le domačinom, katerih je veliko število tudi zunaj slovenskih krajev. Tabor želi: 5. Naj se uraduje v škofijskih in sploh cerkvenih uradih po slovenski. 6. Naj se napravijo nekatere glavne šole na slovenskem Goriškem, in naj se jim pridruži najpotrebniši poduk v kmetijstvu.

Slovenci!

Vsa ta vprašanja so preimenitna in sveta dolžnost nam je, potezati se za narodnost našo, za napredek v omiki, za svobodo in edinost, kajti drugače ne moremo našega naroda oteti velikih nevarnosti ali celó propada.

Zberite se tedaj v prav obilnem številu, in kar Vas je gospodarjev ne predaleč bivajočih od Šempasa, pridite vsi, nobeden naj ne ostane domá; tù gré namreč za našo čast in prihodnjo srečo. Priljudno pa nujno

vabimo tudi vse Slovence na Goriškem in druge mile nam brate bivajoče po vsi Sloveniji k narodnemu shodu na Primorskem.

Ob enem pa prosimo Vas rodoljube vsacega stanú, podpirajte nas na vso moč, da bode tabor lep, reden in vreden dokaz našega moštva!

Bog živi Slovenijo!

Dr. Abram Jožef, dež. poslanec; Čerin France, župan v Cirknem; Doljak Matija, župan v Solkanu; Gruden Jožef, župan v Nabrežini; Jeglič Andrej, dež. računar; Kacafura Miha, župan v Tominu; Kerševani France, župan v Dornbergu; Klavžar Ernest, deželni uradnik, Kocijančič Andrej, župan v Podgori; Kovačič France, župan pri sv. Luciji; Kumar France, župan v Šempasu; dr. Lavrič Karol, odvetnik v Ajdovščini; Licen Ivan, posestnik v Rihenbergu; Mužič Jožef, župan v Šmartnem; Nabrgoj Ivan, dež. poslanec in posestnik na Proseku; Nanut Jožef, župan v Št. Andrežu; Rustja Anton, župan v Skrilah; Stanič Valentin, starešina v Batah; dr. Tonkli Jožef, dež. poslanec in odvetnik v Gorici; Trampuš Jožef, župan v Kostanjevici; Valentinčič Jožef, podžupan v Plaveh; dr. Žigon, dež. poslanec in posestnik v Kviškem; Živic Jožef, predsednik čitalnice v Skopem; Žnidarčič Andrej, vikar na Ponikvah; Zucchini Fr., župan v Medani.

Našim!

Vse polno spet je zapeljivcev,
Nikar za njimi ne hodite!
Vse polno spet je goljufivcev,
Besedam njih ne verjemite!

Ne verjemite jim, — laži so,
Kar vam njih govorica pravi:
Človeške to naloge niso,
Ta pot ne pelje k česti, k slavi.

Ozrite se okolj: koliko
Je dela še za vas ostalo!
Poglejte! polje je veliko,
Delavcev pa na njem le malo.

Ne pešajte na strmej cesti,
Ne bojte se nikar trpljenja,
„Ostanite do smrti zvesti,
In dal vam krono bom življenja!“

Ozir po svetu.

* Francozko cesarstvo je štelo sredi letošnjega leta 30 milijonov in 67.074 duš, med katerimi je bilo 19 milijonov in 14.109 moških. Med 325.000 mladimi ljudmi, vojaščini podvrženimi, je 18.000 taci, ki so le za bobnarje dosti veliki, 30.500 na prsih ali sicer preslabih, 16.000 šepastih, 9100 grbcev (puklastih), 6900 slepih in gluhih, 960 jecljavcev, 4100 brez zob, 2500 garjevih, 5200 krofastih in škrofnastih, 2100 bedastih; — v vsem 109.000 mladenčev, za vojaščino nepriljubljenih. — Posebnega pomina pa je vendar to, da francoski narod, kateri se sam s tem ponaša, da je najbolj omikan in da zastavo civilizacije po svetu nosi, ima tako malo ljudi, ki znajo brati in pisati. 1866. leta je med onimi možkimi, ki so v zakon stopili, jih 28 med sto, in med ženskimi jih 41 med sto, ni znalo ne brati ne pisati.

Tako beremo v 3. snop. 14. vezka „Globus-a“. In vendar nemški kulturonošci le po našem narodu udrihajo, da ne zná ne brati ne pisati!

* Na Angleškem se je v preteklih 10 letih število ubozih ljudi zeló pomnožilo. Prav pravih be-